

סימן לג

טבילת כלים

וקשה: הרי הדין הוא שגם כלים חדשים צריכים טבילה, אע"פ שאין בהם בליעת איסור, וכדאיתא בגמ' : "דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו ואפילו הכי בעי טבילה". ויתירה מזו: רש"י בעצמו מפרש סיום כתוב הנ"ל, "וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים": "וכל אשר לא יבוא באש — כל דבר שאין תשמישו ע"י האור... ולא בלעו איסור"; "תעבירו במים — מטבילו ודיו כו'". וא"כ מכיון שהכלים "לא בלעו איסור", איך שייך לומר שצריכים טבילה, להכשירן מן האיסור?

ב. ויובן זה בהקדים הדיוק בלשון רש"י: כ'

א. בע"ז עה, ב במשנה: הלוקח כלי תשמיש מן העו"כ את שדרכו להטביל יטביל כו'. ובגמרא: תנא וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה וכו'.

והנה כ' רש"י בפירושו עה"ת בענין טבילת כלים (עה"פ אך במי נדה יתחטא): "לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת, א"ל צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו: מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה כו'".

ומובן מפירש"י אשר (לשיטתו) שייך הענין דטבילת כלים לענין איסור ("להכשירן מן האיסור").

(1) מטות לא, כג. (2) כן הוא בכל הדפוסים שראיתי — במ"ם, אף שתיכף לאחר: "לטהרן", "להכשירן" — בגו"ן. (3) ע"ז שם. (4) וראה גם רמב"ם הל' מאכא"ס פ"ז סה"ה: "הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם". ובלח"מ שם מפרש דתיבות אלו קאי על "עבירתו באש" — אבל ראה פיה"מ סוף ע"ז: וכשיטבלו כו' הם טהורים לענין האיסור והמותר ג"כ מוסף על ענין טומאה וטהרה. וראה בדברי שאול ליו"ד ר"ס קכ, שלדעת הרמב"ם ב' ענינים בטבילת כלים: (א) מן התורה היא משום גיעולי עכו"ם (דאף שיצא ע"י ליבון וכדו' בכ"ז להשתמש בו בקביעות צריך טבילה). (ב) מדרבנן יש בה גם משום טומאה וטהרה, כבירושלמי (וכלים חדשים חייבים בטבילה רק מדרבנן). ואכ"מ. (5) ע"ז שם. רמב"ם הל' מאכלות אסורות שם ה"ג ("שלא נשתמש בהן כל עיקר"). טוש"ע יו"ד שם.

כגון קדרות נחשת והמחנות ודומיהן, ללבן — כגון השפודים והאסכלאות שצולין עליהם וכיוצא בהן יסור מהן איסור גיעולי עכו"ם אחר ההגעלה למה שצריך הגעלה והליבון באש למה שצריך ליבון וכשיטבלו אחר כן בארבעים סאה הם טהורים לענין האיסור והמותר גם כן מוסף על ענין טומאה וטהרה.

שם: וראה בדברי שאול ליו"ד ר"ס קכ: וז"ל: בענין טבילת כלים של עכו"ם אם הוא מה"ת או לא הנה מדברי הרמב"ם פ"ז ממאכא"ס ה"ה נראה שאינו רק מדרבנן שהרי כ' "טבילה זו... מד"ס" (נעתק לעיל בפיענוח הראשון להערה זו) ומשמע שאינו רק מדרבנן, אבל בשו"ת הרשב"א ד"ק מדברי רבינו שהוא מה"ת ממה שכתב אח"כ מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם לא מידי טומאה... אך לפי"ז יהי דברי רבינו סתרי אהדי... אך לפענ"ד נראה עפ"י מה שדייק הלח"מ... הקשה... ע"ש (נעתק לעיל בפיענוח להערה זו) ולפענ"ד הפירוש בדברי רבינו, דהנה יש לומר דהתורה אסרה או משום טומאה וטהרה כמו שהיא באמת שיטת הרמב"ן ודעימי' או משום גיעולי עכו"ם, וס"ל דאף דיצא ע"י ליבון וכדומה מידי גיעולי עכו"ם בכ"ז להשתמש בו הישראל בקביעות צריך טבילה והוא גזירת הכתוב, וע"ז כתב רבינו דמשום טומאה וטהרה אינו רק מד"ס, והיינו דמה"ת אי"צ טבילה משום טומאה וטהרה, ורק עיקר הטבילה דהצריכה התורה היא רק משום גיעולי עכו"ם, והנ"מ לענין חדשים, דאם גימא דכוונת התורה משום טומאה וטהרה הי' חדשים ג"כ מה"ת, אבל אי משום גיעולי עכו"ם ל"ש בזה, ובזה יתיישב דברי רבינו וכן דברי רשב"א שדייק כן מדברי רבינו, ולפ"ז בדבר דל"ש גיעולי עכו"ם שוב ממילא אינו רק דרבנן וכו', ע"ש עוד.

הערה 5: ע"ז שם: מובא בפנים השיחה.

שם: רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז ה"ג: וז"ל: הלוקח

הערה 4: וראה גם רמב"ם הל' מאכא"ס פ"ז סה"ה: וז"ל: טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואח"כ יותרו לאכילה ושתי' אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים, ורמז לה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר, ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם לא מידי טומאה, שאין לך טומאה עולה על ידי האש וכל הטמאים בטבילה עולין מטומאתן, וטומאת מת בהזאה וטבילה ואין שם אש כלל אלא לענין גיעולי עכו"ם, וכיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם. שם: ובלח"מ שם: וז"ל: ... ומפשט דבריו משמע טעם טבילה זו... שחכמים תיקנוה כדי לטהרם מידי גיעולי עכו"ם, שנראה להם שעדיין לא נטהר מידי גיעולי עכו"ם בהגעלה אלא צריך עוד הכשר אחר העברתו באש להתירו מידי גיעולי עכו"ם, משמע דהטבילה היא באה להתיר מידי גיעולי עכו"ם ואם כוונתו הי' כך קשה טובא דא"כ חדשים ממש למה צריך טבילה הא אין כאן גיעולי עכו"ם, ואיך הביא ראי' רב נחמן בגמרא (ע"ז עה, ב) דחדשים בעו טבילה מדמלובנים בעו, דילמא התם דיש גיעולי עכו"ם צריך הכשר אחר, אבל הכא לא, ועוד דא"כ שאולים למה אי"צ טבילה אלא ודאי נראה שכוונת רבינו היא לומר דאין הטבילה הזאת להתירו מידי טומאה עד שתאמר שהיא מן התורה מפורשת אבל היא מחכמים שתקנוה מהטעם האמור בירושלמי שהוא יוצא מידי טומאת העכו"ם לקדושה דישאל. ושיעור לשונו של רבינו כך הוא, אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש שאותה העברה באש היא כדי להתירו מידי גיעולי עכו"ם. אבל לא קאי האי להתירו מידי גיעולי עכו"ם לטהרה אחרת שהזכיר דאין הטהרה באה להתירו מידי גיעולי עכו"ם אבל היא באה מן הטעם האמור בירושלמי.

שם: אבל ראה פיה"מ סוף ע"ז: וז"ל: וכלים שדרכן להגעיל —

כשהכלי הוא ברשות נכרי, הרי אפילו כשלפועל לא השתמש בו באיסור, מ"מ ישנה האפשרות שיעשה כן.⁸ ולכן, כשכא הכלי לרשותו של יהודי, להשתמשות שבה אין אפילו ה"אפשרות" להשתמש באיסור,⁹ צריך הכלי טבילה, "להכשירן מן האיסור".¹⁰

(כדוגמת בעניננו — הציווי בנוגע לנשי מדין: "וכל אשה יודעת איש גו' הרגו"¹¹, שהכוונה בזה לא רק לאלו שענין זה ה' אצלם בפועל, אלא כפירש"י גם לאלו שהיו במצב ד"ראוי' להבעל אעפ"י שלא נבעלה").

ולכן גם כלים חדשים (ואלו שתשמישן בצונן) צריכין טבילה — אע"פ שלא בלעו איסור — כי בזה גופא שהיו ברשותו של נכרי, נעשו "ראוי" לענין האיסור.¹²

ג. ועפ"י יתורצו עוד כמה תמיהות בענין טבילת כלים:

6) אפילו את"ל דבכלל גם גבי הגעלה י"ל הלשון "הכשר" (כברמב"ן מטות שם. ובכ"מ) — השינוי בזה בפרש"י מוכח כפנים. 7) להעיר גם מ"טהר יומא" (ריש ברכות). 8) להעיר מדין ד, כל שהוא מקבל טומאה כו' אין מסככין בו" (סוכה יא, א). וכמה כיו"ב. 9) להעיר מפרש"ל: אטו ברשיעי עסקינן (יומא ו, א). 10) ויש להמתיק עפ"י סברת הצפ"נ (הל' מאכא"ס שם ה"ג) דרק אם העכו"ם עשה זה עבורו לסעודה או חייב טבילה מן הדין אבל אם עשאן לסחורה י"ל דאין עליהם שם כלי סעודה כלל כו'. אבל עיין המשך דבריו שם. אבני נזר חיו"ד סק"ו (ושם, דכלי סעודה, "היינו שישתמש בה ישראל בצרכי סעודה"). 11) מטות לא, יז. 12) וראה ריטב"א לע"ז שם: "כלי סעודה כו' פי' ומשום דסופן להשתמש באיסור ויצאו לקדושה הצריכ' הכתוב טבילה אף בהדשים כו'". ולהעיר, דמלשוננו משמע שהטומאה היא לא משום שהכלי נמצא ברשות העכו"ם, כ"א מצד זה שראוי לבליעת איסור

רש"י שהגיעול פועל, "לטהרם מן האיסור" (וכמו"כ "חטוי" הוא, "לפי פשוטו", "לטהרן מן הטומאה"), משא"כ בטבילה כ' הלשון, "להכשירן מן האיסור". וי"ל שבשינוי לשון זה⁶ (בהמשך אחד) בין הגעלה ("לטהרם") לטבילה ("להכשירן") מבאר רש"י החילוק בין הגעלה לטבילה:

גדר הטהרה שייך רק בדבר שיש בו טומאה⁷ או איסור, ולכן נקראת ההגעלה — שמוציאה את מציאות האיסור הבלוע בכלי — "לטהרם מן האיסור";

ו, "להכשירן" הוא כמו ל' הכנה (ע"ד הכשר מצוה): הכלי נעשה מוכן ומוכשר להשתמש בו; כלומר, פעולת הטבילה אינה להוציא את מציאות האיסור מן הכלי — כי זה כבר נפעל ע"י ההגעלה, או שמלכתחילה לא ה' בו איסור — אלא לעשות את הכלי מוכשר להשתמשות (של יהודי) שמושלת מאיסור, היינו שאין בו האפשרות והעלוליות לאיסור:

הביא הרא"י מליבנו דוקא ולא מהגעלן בכלים שנשתמשו בחמין ומהדיחן בכלים שנשתמשו בצונן... והנראה לפמ"ש התוס' בכלי עץ שיש להם חשוקים של ברזל מבחוץ דא"צ טבילה כיון שאינו משתמש במקום המתכות, וא"כ אם נאמר דא"צ טבילה רק מכח שנשתמש בו הנכרי, והרי ליבון הוא שתשיר קליפתו החיצונה כדאמר בגמ' שם והרי סר מקום שנשתמש הנכרי ולמה צריך טבילה, אלא ודאי דאפי' לא נשתמש הנכרי צריך טבילה והא דכלי סעודה כתיב בפרשה היינו שישתמש בה ישראל בצורכי סעודה. וכן משמע מדברי הפוסקים דסכין שנשתמש בו הנכרי בחיתוך קלפים וקנאו ישראל לצורכי סעודה דצריך טבילה, דהא כתב הב"י דכלים שקנאו ישראל מנכרי לסחורה ומכרם לישראל אחר לסעודה צריכין טבילה... ואין הטעם דחדשים צריכין טבילה משום דהי' עומדין להשתמש ביד הנכרי.

הערה 12: וראה ריטב"א לע"ז שם: בגמרא: א"ר נחמן אמר רבה בר אבוא אפי' כלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנו כחדשים דמו ואפ"ה בעי טבילה, מתקיף לה רב ששת, אי הכי אפילו זוזא דסרבלא (רש"י: מספרים שגוזזים בהן בגדי צמר הואיל וגזירת הכתוב היא ולא משום פילוט איסור דהא חדשים ולא בלעי מידי מצרכת לה טבילה) נמי, א"ל כלי סעודה אמורין בפרשה (רש"י: דהכתוב כל דבר אשר יבוא באש ואין דרך להשתמש ע"י האור אלא כלים של צורכי סעודה, ובהנהו כתיב וטהר, טבילה, אבל זוזא דסרבלא לא). ובריטב"א: כלי סעודה אמורין בפרשה פי'... (כפנים ההערה) בחדשים, מה שאין כן בזוזא דסרבלא.

כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילין במי מקוה ואח"כ יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות וכו'.

שם: פור: וז"ל: הלוקח כלים חדשים מן הנכרי אסור להשתמש בהן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלא חציצה במקוה של ארבעים סאה כו'.

שם: שו"ע יו"ד ר"ס קב: וז"ל: הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה של מתכות או של זכוכית או כלים המצופים באבר מפנים אע"פ שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה.

הערה 7: להעיר גם מ"טהר יומא" (ריש ברכות): ... כדתניא ובא השמש וטהר (ויקרא כב, ז) ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא. אמר רבה בר רב שילא א"כ לימא קרא ויטהר מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומי (רש"י: אדכי, לשון עבר, התפנה מן העולם השמש).

הערה 10: הצפ"נ (הל' מאכא"ס שם ה"ג): וז"ל (לאחר המובא בפנים ההערה): כמו פת פלטר... אך י"ל לפי מה דמבואר בירושלמי פ"א דתרומה דעכו"ם אין לו מחשבה ה"נ כן וכו'. ע"ש בארוכה.

שם: אבני נזר חיו"ד פק"ז: וז"ל: במס' ע"ז (דף עה, ב) אמר רבה בר אבוא אפי' כלים חדשים צריכין טבילה דהא ישנים וליבנו כחדשים דמי ואפ"ה צריכין טבילה, וצריכין להבין למה

ואמרו רבותינו ¹⁶ קדלי ¹⁷ דחזירי אשתרי להו אבל מדין לא הי' משלהם ולא לקחו את ארצם רק לנקום נקמתם.. ולכך נהג האיסור בכליהם". ומקשים ¹⁸ ע"ז מפרשים ¹⁹: הרי בפרשה זו נצטוו ישראל לא רק על הל' גיעולי כלי נכרים, אלא גם על מבילת כליהם, כמ"ש רש"י (כנ"ל) והרמב"ן בעצמו

(א) בפרשה ¹³ שנצטוו בה על הגעלת כלי מדין הקשה הרמב"ן ¹⁴: למה נצטוו על הגעלת כלי נכרים רק במלחמת מדין ולא לפני זה במלחמת סיחון ועוג, שגם מהם לקחו כנ"י שלל ¹⁵ (שבודאי היו בו גם כלים)? והרמב"ן מתרץ שארץ סיחון ועוג, מנחלת ישראל היא והותר להם כל שללם אפילו האיסורים...

(ועד שבסופו ודאי שיבלע איסור), ולכן היא רק בכלי פעודה. וכן מוכח במאירי לע"ז שם, דהטבילה היא, על שיוצאין מטומאת גיעול לקדושת מאכלות ועיי"ש, שלכן טבילה צ"ל, אחר שהוכשרו שאם אתה מטבילן עד שלא הוכשרו האידך הם נכנסים לקדושה ועדיין אינן ראויין לה ונמצא הכלי טובל ושרץ בידו". וי"ל דמפרשים כן גם דעת הירושלמי. וראה רשב"א (בתורת הבית בית ד' ריש שער ד') שלמד דין הנ"ל (שטבילה צ"ל לאחר הכשרו) ממה ש, מפרש בירושלמי שצריך להטביל לפי שיצאו כו' (ועד"ז מוכח בריטב"א שם לפנ"ז ד"ה תנא וכולם). ודלא כבט"ז יו"ד ר"ס קכא. וראה תוד"ה מגעילן ע"ז שם. ועפ"ז אין פלוגתא בין הירוש' והבבלי (ראה בנוגע לחתיכות כסף לעשות מהן כלים האם צריכין טבילה (כפ' הפנ"מ שם. משא"כ הרידב"ז שם. שו"ת חת"ס יו"ד סק"ד); והבבלי (ע"ז שם) ד, בלי כסף לעשות מהן כלים האם צריכין טבילה (כפ' הפנ"מ שם. משא"כ הרידב"ז שם. שו"ת חת"ס יו"ד סק"כ ס"י). ו, כלי פעודה דוקא — אינו גזה"כ כ"א מפני שראויין לבליעת איסור. (13) מטות לא, כא ואילך. (14) שם, כג. (15) דברים ב, לה. (16) חולין יז, א. (17) בחולין שם: כחלי. (18) לאחר זמן בא לידי ספר, "טבילת כלים" (אה"ק. תשל"ה) בו מלוקט מראשונים ואחרונים — ושק"ט שם — בכ"כ ענינים שבאו בסימן זה (בפנים ובהערות), ובפרט במבוא שם בסופו ובפ"ג הערה ד. (19) מהם: חת"ס עה"ת מטות שם. שו"ת שו"מ מהד"ת ח"ד סו"ס יז. הגאון מטשעכנאו הובא בכלי חמדה פ' תצא (כא, יא. אות ו'). שם פ' ואתחנן (ו, ו).

ר' ירמיה' אמר צריך להטביל (כלים שנעשו מהן) לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל (ואע"פ שעדיין לא היו כלים ביד הנכרי מ"מ הואיל וזה הכסף יצא מידו כו').

שם: משא"כ הרידב"ז שם: וז"ל: .. כהדא רב אמי סלק עם ר' יודן נשייא לחמתא דגדר ושאלין כסף מן אלן דאוסינוס, ר"ל מלהטים כלי כסף ישנים ומלהטין ומגהצין אותם באש [כנראה כצ"ל] שאלן ר' ירמיה' אמרי צריך להטביל לפי וכו'.

שם: שו"ת חת"ס יו"ד פק"ד: וז"ל (לאחר שמביא דברי הירושלמי (הג"ל): ועיין פני משה דמירי ששאלו כסף מהגוי והם עשו מהם כלים ע"ש ולא פ' כל צרכו. ולפענ"ד לא הסתפק מעולם דשואל כלי מגוי דלא דמי לכלי מדין שבפרשה, גם אין ספק אם קנה כסף מגוי ועושה הישראל כלי ממנו דכל הני לא בעי טבילה, אבל הם שאלו כסף מהגוי להחזיר לו לאחר זמן, ובתוך ימי שאלה התיכם ישראל ועשה מהן כלים, והשתא נהי דמשום היתר הפקעת הלואתו לא בעי טבילה כמו כל שאלה דעלמא, דוקא במשכון דיש לו גם כן חוב על הכלי, אבל בשאלה בעלמא, וגם משום שקונה בשינוי מעשה שעשאו כלי וגם קונה בשבח כלי, משום זה לחוד לא הי' חיוב טבילה, אבל השתא דאיכא תרתי שיכול להפקיע לגמרי וגם קנה שבח כלי ושיגה אותו, ואין להגוי אלא חביעת כסף שבור לא גוף הכלי ע"כ הצריכו טבילה. אלא שיש לדון אם עלתה לו כיון דעדיין כח גוי מעורב בו והוה כיוצא מטומאת גוי ולקדושת ישראל לא בא וכעין חציו עבד וחציו בן חורין דאפי' עצמו אינו מוציא, משום דעבדות וחירות מעורבים בכל מעשיו, וה"ג דכוותי, ע"כ מסיים ר' הושע זבין ומטבילן פ' בעובדא כי האי זבנן מן הגוי אחר שכבר נעשו כלים והטבילן או כשנכנס לגמרי לקדושת ישראל.

שם: וכפסק רמ"א יו"ד פק"כ ס"י: בשו"ע: ישראל שנתן כסף לאומן עכו"ם לעשות לו ממנו כלי אינו צריך טבילה. וברמ"א: ויש חולקין.. ויש לטובלו בלא ברכה ואם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי של עכו"ם צריך טבילה.. וכן אומן ישראל שעשה כלי לעובד כוכבים וקנאו ממנו יטבלנו ג"כ בלא ברכה אם העכו"ם נתן כל המתכות אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העכו"ם או שנתן מקצת מתכות משלו אין צריך טבילה. הערה 19: חת"ס עה"ת וכו': לא נעתקו מפני האריכות.

שם: דעת הירושלמי: ע"ז בסופה — הובא לקמן בפנים הסימן סעיף ג', ובפיענוחים, כפ' הפנ"מ ואילך — לקמן להערה זו.

שם: וראה רשב"א (בתורת הבית בית ד' ריש שער ד'): וז"ל: .. הא דתני בכולהו בבי דברייתא מטבילן מפרש בירושלמי שצריך להטביל לפי שיצאו מטומאת העו"ג ונכנסו לקדושת ישראל ומינה שמדיח ומגעיל ומלבן ואח"כ מטביל דכל שלא הוכשרו מאיסור שבהן האידך נכנסין בקדושתן של ישראל והילכך אין טבילה עולה להן אלא טבילה שלאחר הכשר איסורין כו'.

שם: בריטב"א שם לפנ"ז ד"ה תנא וכולם: וז"ל: תנא וכולם צריכין טבילה בארבעים סאה פירשו בירושלמי לפי שיצאו מטומאתן של נכרים לקדושתן של ישראל, ע"כ, כלומר משום מעלה, ובדיעבד אינו מעכב. ולעולם אין טבילה זו אלא אחר הכשרו של כלי וכדתניא בבביתא לקמן, וקרא נמי הכי מוכח דכתיב וטהר לבסוף, ואמרינן נמי לקמן דהא ישנים ולבנן כחדשים דמו וצריכין טבילה, וכן בדין שאם לא כן הרי הוא כאדם הטובל ושרץ בידו שלא עלתה לו טבילה כלל.

שם: ודלא כבט"ז יו"ד ר"ס קכא: בשו"ע: לקח מהם כלים שנשתמש בהם בחמין בין שהם של מתכת או של עץ או אבן מגעילן ואח"כ מטבילן אם הם של מתכת והם מותרים, ואם הטבילן ואח"כ הגעילן מותרים. ובט"ז: הטבילן ואח"כ הגעילן מותרין, דאין הטבילה צורך ההגעלה אלא שיצא בטבילה מטומאה לטהרה, וי"א ס"ל דנראה כטובל ושרץ בידו אם טובל תחלה.

שם: וראה תוד"ה מגעילן ע"ז שם: וז"ל: מגעילן ומטבילן והן טהורין, לאו דוקא מגעיל ואח"כ יטביל אלא אפי' מטביל ברישא דהך טבילה אינה בשביל טומאה דלהוי כטובל ושרץ בידו דאפי' חדשים צריכין טבילה ותנן נמי סכין שפה והיא טהורה אע"ג דלא טהרה לגמרי שהרי צריכה גיעול לחתוך רותח אפי' הכי מטביל לחתוך בה צונן והא דתני בבביתא מגעילן ברישא משום דחמירא מפני האיסור.

שם: כפ' הפנ"מ שם: בירושלמי ופנ"מ (בחצ"ע"ג): .. כהדא (דשמעינן שכל הכלים הנלקחים מן הנכרי צריכין טבילה) רבמי (רב אמי) סלק עם רב יודן נשייא לחמתא דגדר ושאלון כסף מן אילין דאוסינוס (שאלו כסף מן אילין נכרים דאוסינוס, לשונות של כסף לעשות מהן כלים כדלקמן) שאלון לר' ירמיה' (ושאלו את

ולכן אין מקום להקשות למה לא נצטוו על טבילת כלים לפני"ז (במלחמת סיחון ועוג) — כי רק במלחמת מדין הגיע הזמן שנתחדש ענין זה, וע"ד „גיתנה תורה ונתחדשה הלכה" ²⁵.

ומה שהרמב"ן מקשה בנוגע לגיעולי נכרים, זהו מפני שמוכרח לומר שדין איסור בלוע — שאיסור שנבלע בכלי אסור ואסור את הכלי — הי' כבר לפני"ז ²⁶, לפני מלחמת מדין:

כתוב בפרשת צו ²⁷, „וכלי חרס אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחושת בשלה ומורק ושוטף במים", וכ' רש"י „ישבר, לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר כו'"; „ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו כו'". — הרי נמצא, שהענין דאיסור הבלוע הי' כבר לפני"ז ²⁸. ומכיון שכן מקשה הרמב"ן למה נצטוו על גיעולי הנכרים רק במלחמת מדין, ולא בפעם הקודמת שבאו לרשות בני כלים הצריכים הגעלה — במלחמת סיחון ועוג.

אבל עדיין אי"ז מרווח: מכיון שהרמב"ן מיירי אודות שני הדברים, גם אודות גיעולי נכרים וגם אודות טבילה, הרי הי' לו להזכיר, בקיצור עכ"פ, את

מאריך בזה, וא"כ למה לא נצטוו על טבילת כלים לפני"ז במלחמת סיחון ועוג? וכזה אין לתרץ, ככהגעלה, שבמלחמת סיחון ועוג אפילו קדלי דחזירי אשתרי להו, שהרי הטעם על טבילת כלים אינו מחמת האיסור הבלוע בכלי — שהרי גם כלים חדשים צריכין טבילה ⁵ — (אלא — כדאיתא בירושלמי ²⁰ — „לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל")?

ואע"פ שהרמב"ן כתב שם בסמוך: „ולכי מהרהר עוד לומר שהטבילה הזו מדבריהם והמקרא אסמכתא עשו אותו" — אינו מוכן: (א) הרי הרמב"ן מסיק „וזה צריך תלמוד", היינו שהוא מסתפק בזה, ויתכן שזהו מדאורייתא ²¹; (ב) אפילו אם המקרא אינו אלא אסמכתא, יש לשאול: למה כתבה התורה (המילים של) אסמכתא זו במלחמת מדין ולא במלחמת סיחון ועוג? (ג) ובכל אופן: למה אין הרמב"ן מעיר כלום עדכהנ"ל?

ד. לכאורה הי' אפשר לתרץ ²²: ידוע שלא כל המצוות ניתנו מיד בעת מ"ת. וישנן כמה מצוות שנאמרו לאחר זמן, עד אפילו בשנת הארבעים, ע"ד ²³ פ' נחלות ²⁴ שנתחדשה אח"כ ע"י בנות צלפחד (ועוד);

י. אות ב'. שו"ת ערוגת הבושם חיו"ד סק"ג. שו"ת הר צבי יר"ד סק"ט. ועוד. (20) ע"ז בסופה. (21) ובריטב"א לע"ז שם כ' בשם הרמב"ן: טבילה זו מדאורייתא היא דלא משמע דליהווי הגי קראי אסמכתא דרבנן כו'. אבל בחי' הרמב"ן (השלם). ירושלים, תשל"ל) שם: וי"ל דטבילה זו גזיה"כ כו' א"ב אסמכתא. — וראה לקמן הערה 49. (22) וראה גם כלי חמדה פ' ואתחנן שם. שו"ת הר צבי שם. (23) אבל אינו דומה ממש כי נהלות וכיו"ב לא היה נוגע קודם לזה, משא"כ גיעולי נכרים. (24) פינחס כו', ו ואילך. (25) שבת קלה, סע"א. (26) ולהעיר מפרש"י מטות שם (פסוק כא): שנתעלמו ממנו כו'. (27) ו, כא. (28) ודחק לומר

שם: שו"ת הר צבי שם: וי"ל: ... ולזאת הי' נראה דבעצם הדבר אין להקשות על מצוה שנאמרה באיזה זמן שהוא דלמה לא נאמרה קודם, דהרי לא נאמרו בבית אחת, דהא יש מצות שנצטוו במרה ויש שנאמרו באהל מועד ויש שנאמרו בערבות מואב, ולפ"ז אין ס"ד להקשות על איזה מצוה שנאמרה באיזה שהוא זמן דאמאי לא נאמרה קודם, דכל מצוה אין לה אלא מקומה ושעתה. ויתכן לומר דעיקר יסוד קושית הרמב"ן שהקשה על הגעלת כלים, משום דבמצות הגעלה אין זה חידוש דין של איסור והיתר דהגעלה אינה אלא לאפרושי מאיסורין שכבר הוזהרו עליהם ונאסרו בסיני, וההגעלה אינה אלא להודיע דטעם כעיקר וכמו דס"ל לר"ע, ולכן הרמב"ן דפוסק דטעם כעיקר דאורי', ודאי דקשה, דלמה לא נצטוו על הגעלה במלחמת סיחון ועוג, דמכיון דעל עצם האיסורים נצטוו מכבר שנאמרו בסיני הרי בהכרח היו צריכים להגעלה כדי שיוכשרו הכלים להשתמש בהם. משא"כ מצות טבילת כלים שהיא מצוה חדשה שנתחדשה בזמן שנאמרה ליכא לאקשווי על שלא נאמרה תחלה במלחמת סיחון ועוג שהרי הרבה מצות יש שנאמרו במאוחר זמן יותר והנסתרות לה' אלקינו. הערה 26: ולהעיר מפרש"י מטות שם (פסוק כא): וי"ל (עמ"ש „ויאמר אלעזר הכהן וגו'"): לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עו"כ כו'.

הערה 21: ובריטב"א לע"ז שם: בגמרא (ורש"י): תנא וכולן (אף הגעלים והמלובנים) צריכין טבילה בארבעים סאה, מנה"מ, אמר רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבוא באש (שנשתמשו בו בני מדין על ידי האור) תעבירו באש (כעין בולעו לאיסור יפליטנו, כדאמרן כבולעו כך פולטו) וטהר (קרא יתירא הוא האי וטהר) הוסיף לך לכתוב טהרה אחרת וכו', וע"ש עוד ילפותא. ובריטב"א: הקשה רבינו הרמב"ן וי"ל דהא משמע דטבילה זו מדאורייתא היא דלא משמע דליהווי הגי קראי אסמכתא דרבנן, מדעבדינן להו האי צריכותא. . וא"כ אמאי בעיא ארבעים סאה, הא אפילו לכלים הטמאין משום זב וזבה דים בשגופם עולה בהם. . ותירץ דשמא הכא גזרת מלך היא משום מעלה שעשאוהו כטבילת גר וכו'. ע"ש.

שם: בחי' הרמב"ן (השלם. .) שם: וי"ל: קשי לי והא טבילת כלים דאורייתא ברביעית היא כדאמרין בפסחים (יז, ב). . וי"ל טבילה זו גזיה"כ היא, וכך היא גזירת מלך להצריכה מ' סאה, אי גמי אסמכתא.

הערה 22: וראה גם כלי חמדה פ' ואתחנן שם: וי"ל: . . כמו שלא הוקשה כלל לרבינו וי"ל על מה שלא נצטוו בטבילת כלים בסיחון ועוג, וע"כ משום דהוא מצוה חדשה וחדוש דין לא שייך להקשות על מה שלא נצטוו מקודם וכו'.

החילוק הנ"ל שביניהם (שמחמתו הוא מקשה רק על גיעולי נכרים ולא על טבילה).

ועד"ז — ויתירה מזו — אינו מוכן מה שתירצו מפרשים בטעם שלא נצטוו על טבילת כלים במלחמת סיחון ועוג — שנוסף על הדחוקים שישנם בכל אחד מהתירוצים (ואכ"מ) נשאלת השאלה הכללית: למה אין הרמב"ן עומד על שאלה זו?

ה. ועפ"י הנ"ל (סעיף ב') יתורץ: הרי הרמב"ן קאי על פירש"י, והוא מעתיק „לשון רש"י" (על „וכל אשר לא יבוא באש"), ומפלפל בהם, ורש"י כ' שהטבילה היא „להכשירן מן האיסור" —

וא"כ אין הרמב"ן זקוק להקשות במיוחד אודות טבילה, כי אותו התירוצו שישנו על הגעלה — שבמלחמת סיחון ועוג אפילו קדלי דחורי אשתרי להו²⁹ — מתאים גם על הטבילה: מכיון שבמלחמת סיחון ועוג אין לגמרי גדר דאיסור (שהרי אפילו קדלי דחורי אשתרי להו), ממילא לא ה' ג"כ מקום לאפשרות איסור (שע"ז באה הטבילה — „להכשירן מן האיסור")³⁰.

ו. (ב) ידוע מ"ש הנודע ביהודה³¹ והחתם סופר³², שבמכירת חמץ לנכרי לא ימכור את הכלים החמוצים,

דקס"ד שזה חידוש בקדשים, ולכן ה' צ"ל ציווי בנוגע לגיעו"ג. הגעלה במלחמת סיחון ועוג — שהרי הענין ד, קדלי דחורי אשתרי להו" לא נזכר כלל בפשט"מ — י"ל בפשטות: הדין דבליעת איסור ה' מכבר כמ"ש בפ' צו (כנ"ל בפנים ס"ד), ולא הוצרך להזהיר ע"ז במלחמת סו"ע; משא"כ במלחמת מדין שלא היתה ע"י משה (וגם הנהגתם לא היתה כדבעי עד ש, ויקצוף משה גו'), הוצרך להזהיר ע"ז עוה"פ. ובפשטות עוד יותר (ויתורץ גם למה לא נצטוו על טבילת כלים במלחמת סו"ע): פרשת גיעו"ג (במטות) באת רק בשביל החידוש (להעביר חלודה, טבילה ועוד) — ועפ"ז יתורץ למה לא הזהירו דכלי חרס ישבר — והחידוש נתחדש אך עתה, ע"ד הנ"ל בפנים ס"ד. (30) ברמב"ן שהובא בריטב"א לע"ז שם: דשמא הכא גזרת מלך היא משום מעלה שעשאוה כטבילת גר. ובחי' הרמב"ן (השלם הנ"ל): והטעם לזה שהצריך הכתוב טבילה זו לפי שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל עד שפלטו גיעולי הגוים. ומזה שכ' (ברמב"ן השלם שם) שאין טבילה זו עולה להם אלא לאחר הכשירן, וכן מסיום לשונו „עד שפלטו גיעולי הגוים", משמע דס"ל, דהטומאה שייכת לבליעת איסור, וכנ"ל הערה 12 (בדעת המאירי כו'). (31) בשו"ת שיבת ציון סי"א. (32) שו"ת או"ח סי' קט. (33) וראה שד"ח אס"ד מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות כז. דרכי תשובה ליו"ד שם סק"ד. שו"ת יד יצחק ח"ב סי' קסא. (34) בהלכות מכירת חמץ שבסוף הל' פסח. (35) בשד"ח שם מתרץ „כיון שדעת הקונה והמוכר שלא יתקיים המקח הזה לעולם ולא נקרא שם בעלים הנכרי על הכלים הללו כו'". אבל ראה בארוכה שו"ת יד יצחק שם שדוחה תי' זה. ושם מסיק, שלהדיעות שמכירת חמץ הוי הערמה אי"צ טבילה, משא"כ אם הוי מכירה גמורה, עיי"ש. וראה לקמן הערה 41. (36) להרא"ד לאוואוט. גדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז שם (הוצאת קה"ת מט, א [תשב, א]). (37) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תנא. (38) ע"ז שם. רמב"ם הל' מאכא"ס שם. טור ושו"ע יו"ד שם.

הערה 30: ברמב"ן שהובא בריטב"א לע"ז שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 12.

שם: ובחי' הרמב"ן: וז"ל: מדקתני בברייתא מדיחן ומטבילן, מגעילן ומטבילן, מלבנן ומטבילן, שמע מינה שאין טבילה זו עולה להם אלא לאחר הכשירן דהכי כתיב (כנראה כצ"ל) תעבירו באש והדר וטהרו, והטעם לזה שהצריך הכתוב טבילה זו וכו' (כמובא בפנים ההערה).

הערה 33, 35: שו"ת יצחק ח"ב סי' קסא: לא נעתק מפני האריכות.

שאם מוכרם צריך להטבילם כשחוזר וקונה אותם מהגוי לאחר חג הפסח³³;

אבל בנוסף שטר המכירה של אדמו"ר הזקן³⁴ כתוב: „וכן כלים מחומצים שיש עליהם חמץ בעין", והיינו שגם הכלים מוכר לנכרי, ואעפ"כ לא מצינו שאדה"ז יכתוב שצריך להטביל את הכלים אחר הפסח³⁵. ומעשה רב שאין מטבילין אותם.

ובשער הכולל³⁶ מתרץ, שמכיון שאדה"ז כתב „(כלים מחומצים) שיש עליהם חמץ בעין", והרי הדין³⁷ הוא ש„כל הכלים שאינו רוצה להכשירן כו' צריך לשפשפן כו' ולהדיחן כו' שלא יהא חמץ ניכר בהן". ונמצא, ש„כלי סעודה לא נמכרו כלל" (שהרי הם נקיים מחמץ בעין) — והרי רק כלי סעודה צריכים טבילה³⁸.

אבל אין תירוץ זה מוכן: הדין דצריך לשפשפן הוא בנוגע לכל הכלים, ומכיון שהכלים שצריך לשפשפן אינם נכללים (לשיטתו של שער הכולל) בהמכירה — א"כ מה הם הכלים (הנזכרים בשטר המכירה) הנמכרים בה?

ועכצ"ל שבשטר המכירה מבייחים מכירת כלים — אם מאיזה סיבה לא שיפשפו אותם.

(29) הביאור לדעת רש"י (בפשוטו של מקרא) למה לא נצטוו על הגעלה במלחמת סיחון ועוג — שהרי הענין ד, קדלי דחורי אשתרי להו" לא נזכר כלל בפשט"מ — י"ל בפשטות: הדין דבליעת איסור ה' מכבר כמ"ש בפ' צו (כנ"ל בפנים ס"ד), ולא הוצרך להזהיר ע"ז במלחמת סו"ע; משא"כ במלחמת מדין שלא היתה ע"י משה (וגם הנהגתם לא היתה כדבעי עד ש, ויקצוף משה גו'), הוצרך להזהיר ע"ז עוה"פ. ובפשטות עוד יותר (ויתורץ גם למה לא נצטוו על טבילת כלים במלחמת סו"ע): פרשת גיעו"ג (במטות) באת רק בשביל החידוש (להעביר חלודה, טבילה ועוד) — ועפ"ז יתורץ למה לא הזהירו דכלי חרס ישבר — והחידוש נתחדש אך עתה, ע"ד הנ"ל בפנים ס"ד. (30) ברמב"ן שהובא בריטב"א לע"ז שם: דשמא הכא גזרת מלך היא משום מעלה שעשאוה כטבילת גר. ובחי' הרמב"ן (השלם הנ"ל): והטעם לזה שהצריך הכתוב טבילה זו לפי שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל עד שפלטו גיעולי הגוים. ומזה שכ' (ברמב"ן השלם שם) שאין טבילה זו עולה להם אלא לאחר הכשירן, וכן מסיום לשונו „עד שפלטו גיעולי הגוים", משמע דס"ל, דהטומאה שייכת לבליעת איסור, וכנ"ל הערה 12 (בדעת המאירי כו'). (31) בשו"ת שיבת ציון סי"א. (32) שו"ת או"ח סי' קט. (33) וראה שד"ח אס"ד מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות כז. דרכי תשובה ליו"ד שם סק"ד. שו"ת יד יצחק ח"ב סי' קסא. (34) בהלכות מכירת חמץ שבסוף הל' פסח. (35) בשד"ח שם מתרץ „כיון שדעת הקונה והמוכר שלא יתקיים המקח הזה לעולם ולא נקרא שם בעלים הנכרי על הכלים הללו כו'". אבל ראה בארוכה שו"ת יד יצחק שם שדוחה תי' זה. ושם מסיק, שלהדיעות שמכירת חמץ הוי הערמה אי"צ טבילה, משא"כ אם הוי מכירה גמורה, עיי"ש. וראה לקמן הערה 41. (36) להרא"ד לאוואוט. גדפס גם בהוספות לשו"ע אדה"ז שם (הוצאת קה"ת מט, א [תשב, א]). (37) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תנא. (38) ע"ז שם. רמב"ם הל' מאכא"ס שם. טור ושו"ע יו"ד שם.

הערה 38: ע"ז שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 12.

שם: רמב"ם הל' מאכא"ס שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 4. ובהלכה ו': לא חייבו בטבילה זו אלא כלי מתכות של סעודה כו'.

שם: טור: וז"ל: ואי"צ טבילה אלא לכלי מתכות והן צרכי הסעודה.

שם: ושו"ע יו"ד שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 5.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתא.

ומוכרח לומר, שאע"פ שכלי סעודה (שיש עליהם חמץ בעין) נכללים בהמכירה לנכרי, מ"מ לשיטת אדה"ז, אינם צריכים טבילה.

והביאור בזה עפיהנ"ל (סעיף ב'): אע"פ שמוכר חמץ וכלים החמוצים לנכרי, ומוסרים לו אפילו את המפתחות של החדרים שהחמץ והכלים נמצאים בהם,³⁹ מ"מ המכירה היא באופן שידוע מלכתחילה

שמיד לאחר הפסח יחזרו לרשות היהודי, ואינו שכיח כלל⁴⁰ שהנכרי ישתמש בפועל בחמץ ובכלים הנמכרים [עד שישנם אחרונים⁴¹ שכ' שכל הענין דמכירת חמץ הוא כעין הערמה, אלא שלגבי חמץ גם זה מועיל];

ומכיון שהמכירה היא באופן שאין לנכרי האפשרות להשתמש בכלים, לכן אין צריכים טבילה, להכשירן מן האיסור⁴². [ובמציאות שהנכרי משתמש בכלים

(39) שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח סי"ג. (40) וי"ל דהוא ע"ד (ולא ממש) דהכלל דהתורה על הרוב תדבר (מו"נ ח"ג פל"ד), אזלינן בתר רובא (חולין יא, רע"א. וש"נ), אפילו ר"מ לא חייש למיעוטא דמיעוטא (יבמות קיט, ב. וש"נ), רוב ענין החזקות ועוד. ואכ"מ. (41) נסמנו בשד"ח מערכת חו"מ שם אות טו. אבל לא כ"ה שיטת אדה"ז — ראה הלכות מכירת חמץ לאדה"ז (בסוף הל' פסח) בתחילתו דחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול כו'. שו"ת הצ"צ או"ח סי' מח (נעתק בהוספות לשו"ע אדה"ז שם ע' 42 [1348]) אבל גם לשיטת אדה"ז — ראה שו"ת הצ"צ שם, ד(רק) אין זה הערמה האסורה מכיון שמדינא הקנין קיים כו', וכיון „שזהו דרך מקח וממכר אין ההערמה ניכרת" (אבל שם מסיים: „ועו"ל ועיקר דאחר... ערב קבלן... אין זה הערמה"). ובפסקי דינים לאו"ח סתמ"ח (לב, ד. נעתק בהוספות שם כג, א [תרעו, א]), „דהמכירה היא רק לצורך הפקעת איסור כו'". ואכ"מ. (42) וי"ל דהנוב"י והחת"ס שמצריכים להטביל הכלים שנמכרו להנכרי

הערה 39: שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח סי"ג: וז"ל: אפילו אם הקנה את החמץ להנכרי באחד משאר דרכי הקני' ולא מכר לו את החדר, אעפ"כ צריך למסור להנכרי את המפתח מן החדר שהחמץ מונח בתוכו, כדי שיוכל הנכרי ליכנס להחדר וליטול את חמצו בכל עת שירצה מכל ימי הפסח... ואפילו בדיעבד אסור החמץ בהנאה לאחר הפסח אם לא מסר לו את המפתח... דכיון שבשעת מכירה גילה הישראל דעתו להנכרי שאין רצונו שיטול הנכרי את החמץ מרשות הישראל שלא מדעתו הרי לא מכר לו כלום ואי"ז אלא הערמה בעלמא וכו'. ע"ש.

הערה 40: מו"נ ח"ג פל"ד: וז"ל (בתרגום קאפח): ממה שאתה צריך לדעת עוד, כי אין התורה מביטה על הבודד, ולא יהי' הציווי כפי הדבר המועט, אלא כל מה שרצוי להשיגו... אין מביטים בו אלא לדברים שהם הרוב ואין שמים לב לדבר מועט האירוע... ועל פי הבחנה זו, אל תתפלא שאין מטרות התורה מתקיימים בכל אחד ואחד... ועוד על פי הבחנה זו לא יתכן שיהיו המצות גרשמות כפי שנוי מצבי בני אדם והומנים... אלא ראוי שתהא ההנהגה התורתית מוחלטת כללית לכל... כי אלו ה' לפי היחידים יהי' הפסד לכל ונתת דברך לשיעורין וכו'. ע"ש.

הערה 41: ראה הלכות מכירת חמץ לאדה"ז: וז"ל: ... ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ הוא מד"ס לפי המנהג שהכל מבטלין חמץ ואומרים כל חמירא ליבטל ולהוי הפקר כו', שגגה היא בידו כי החמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח כמבואר בתשובת הרשב"א בשם ירושלמי (פ"ב ה"ב) וכ"פ הרמ"א בד"מ ובפר"ח, ולזאת אם המכירה אינה כדת עובר עליו בב"י וב"י.

שם: שו"ת הצ"צ או"ח סי' מח: וז"ל: ... גם צריך שהיהודי הקונה החמץ הבעה"ב יבאר בהשטר שכותב עמהם את החדר שבו מונח החמץ בסימניו ומצרייו, והוא שוכר החדר ממנו... וגם מוסר לו כל המפתחות והאינו יהודי ג"כ נכון שיהי' עומד בצד וסמוך להחדרים שהחמץ בהם בשעה שמוסר לו המפתחות א"כ אין כאן ערמה ועוד דבלא"ה הקשה הבכור שור בפסחים דכ"א ע"א וז"ל דהנה מעיקרא דדינא פירכא על מכירת חמץ הנהוג הלא מוכחא מילתא דהערמה טובא שזה הקונה לאו גברא דאורח' בעולם לקנות כך כו', ועל הרוב הקונה הוא עני כו', אלא ב"ל כיון דהאיסור מדרבנן היא ומדאורי' בביטול בעלמא סגי כו'.

עכ"ד, והפמ"ג הביאו באשל אברהם סי' תמ"ח ס"ק יו"ד והניח דבריו בצ"ע דמשמע מכל הפוסקים דמכירה גמורה בעינן בחמץ לא הערמה ואינו בכלל הביטול כלל ועמ"ש באות ח' בשם המ"ב סי' נ"ח עכ"ל, וכ"כ אדמו"ר הגאון נ"ע בהל' מכירת חמץ דחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו כו' עכ"ל וזה דלא כהבכ"ש, וא"כ לדבריהם יקשה קושיית הבכ"ש הלא מוכחא מילתא דהערמה טובא, אעכ"ל דאין זה הערמה האסורה כיון שמדינא הקנין קיים וכבר עמד ע"ז המק"ח סס"ק י"א עד משא"כ הכא דמה בכך שמערים כו' הרי ע"כ יצא מרשותו כו' יעו"ש, ועיין בהר"ש פ"ש דמעשר שני מ"ד גבי מערימין על מעשר שני שכתב מפרש בירושלמי למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה עכ"ל וא"כ גם למ"ש המק"ח דהא דמערימין על מעשר שני הוא אף בדאורי' והלק על התב"ש, עדיין יש לחלק דהתם שאני שיש טעם ע"ז משום שנאמר בו ברכה משא"כ גבי מכירת חמץ, וז"ל דהתם ההערמה יותר ניכרת שהרי נותן מעותיו במתנה לבנו או בתו הגדולים כו', אבל הכא שזה דרך מקח וממכר אין ההערמה ניכרת, ועוד גבי חמץ יש טעם אחר כמ"ש בשו"ת מ"ב סי' נ"ט דגבי חמץ מיד כשיגיע זמן איסורו לאו ידידה הוא כו' הלכך כו'. ועו"ל ועיקר דאחר שאדמו"ר הגאון וצ"ל הצריך להיות עוד יהודי ערב קבלן עבור האיני יהודי הקונה, ועל ידי זה היהודי המוכר בטוח במעותיו, א"כ אף שהאינו יהודי הקונה הוא עני אין זה הערמה.

שם: ראה שו"ת הצ"צ שם: נעתק בפיענוח הקודם.

שם: ובפסקי דינים לאו"ח סתמ"ח לב, ד: וז"ל: שוב ראיתי בהל' מכירת חמץ מכתבי יד קודש רבינו נ"ע שחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו לחזור ולזכות בו אחר הפסח כו', ומשמע שלולי שדעתו לזכות ה' מועיל ביטול לחמץ הנמכר כדעת המ"י, וכ"כ בס' בכור שור לפסחים ע"ש, וי"ל משום דהמכירה היא רק לצורך הפקעת איסור ב"י וב"י והוא ע"ד תנאי אם הביטול מועיל הרי טוב ולא יקנה הא"י ואם לאו הנני מוכרו וא"כ אין המכירה סותרת הביטול ול"ד לחמץ שמנית לצורך י"ד שדעתו לאוכלו. אך א"כ צ"ע מ"ש שמשום שדעתו לחזור ולזכות בו הרי אין דעתו לזכות מההפקר נ"מ לחזור ולקנותו וזה מותר כדאי' בירושלמי אומר לא"י עד שאתה לוקח כו' וי"ל דהוא מייירי לענין דהמכירה צ"ל כדת דאל"כ הרי אין דעתו לחזור ולקנותו מאחר שלא ה' נמכר כלל אלא דעתו לחזור ולזכות בו.

אופן — הרי תחילה היו צריכים להגעיל גם כלי החלב שלהם שנאסרו מחמת שלפני זה לא היו נוהרים מלבשל בהם בשר (או תערובת בשר וחלב)? אבל אי"ז קשה, כי מסתבר לומר שכצאתם ממצרים וביודעם ש"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה"⁴⁶, נוהרו ב(מצוות, גם ב) בשר וחלב⁴⁷, וממילא היו להם כלים מיוחדים למאכלי חלב ולא נאסרו ממאכלי בשר (או דבשר וחלב). [ובנוסף לזה: יש כלים מסוימים ש(מחמת צורתם) אינם ראויים אלא למאכלי חלב].

אבל צריך להבין: אין הכי נמי שלא הוצרכו להגעיל את הכלים כי לא היתה בהם בליעת איסור, אבל הרי במ"ת נכנסו ישראל לכלל קדושת ישראל⁴⁸ (כל הירושלמי הנ"ל), הרי מהאי טעמא הי' להם לטבול כליהם⁴⁹ שהיו אצלם לפני"ז שאז עדיין לא

— הרי הם צריכים לא רק טבילה⁴³ אלא גם הגעלה.
ז. ג) אחד מהטעמים⁴⁴ למנהג אכילת מאכלי חלב ב(יום א' ד) חג השבועות הוא, שזהו לזכר מאכלי חלב שאכלו ישראל ביום מ"ת: מכיון שנצטוו ישראל על מצוות שחיטה, כמו על רוב המצוות ככולן, בשעת מ"ת, הרי נאסרו כל מאכלי בשר וכליהם, כי לפני מ"ת לא היו בגדר בר זביחה, וממילא הי' אסור להם לאכול כל המאכלים והתבשילים של בשר, [וגם לא יכלו לשחוט בהמות ולהגעיל הכלים ביום מ"ת, כי "לכו"ע בשבת ניתנה תורה"⁴⁵], והוכרחו לאכול רק מאכלי חלב.

ולכאורה אפשר להקשות ע"ז: איך הי' מותר להם לאכול מאכלי ותבשילי חלב. ודוחק גדול לומר שאכלו רק "חמאה וחלב" אבל לא תבשילין. ועוד דא"כ הי' צריך להיות רמז לזה במנהג שנוהגים עכשיו. ובכל

עם החמץ, ס"ל דכיון שביכולת הנכרי להשתמש בהכלים וע"פ תורה אסור למנעו מזה — הי"ז אפשריות דבליעת איסור אף שאינו שכיח כלל. (43) וי"ל שגם אז לא יצטרכו טבילה, דטבילת כלים חידוש הוא (דאינו בכלי חרש וכו'), ואין לנו אלא במקום שמפורש הוא, ולא באופן דלא שכיחי כלל. ועפ"י א"צ לדחוק ולחדש דפליגי בזה על הנ"ל דס"ל דאין טובלין מפני שאינה מכירה גמורה. (44) בס' גאולת ישראל (לעמבערג, 1864). (45) שבת פו, ב. אבל ראה בארוכה לעיל סי' ה (בנוגע לשבת שבו ניתנה תורה), ובהערות 44, 43 שם. (4) שמות ג, יב. וראה ר"ן סוף פסחים בשם "הגדה". (47) ראה (בנוגע לאברהם) מדרז"ל עה"פ וירא יח, ה. וראה (לענין מאכלות אסורות בכלל) פרש"י תולדות כו, ג (מב"ר פס"ה, יג). חולין צא, א. ועוד, אלא שאעפ"כ לא יכלו לאכול משחיטתם דלפני מ"ת, מכיון שאז לא היו ברי זביחה. אבל להעיר, דבס' גאולת ישראל שם משמע, שהכלים נאסרו מ"מבשר נחירה ובהמה טמאה". (48) ראה כריתות ט, א. (49) גם להדיעות דטבילת כלים היא רק מדרבנן, הרי קיים אאע"ה גם מצות דרבנן (ראה פרש"י תולדות כו, ה), שמוזה מובן גם בנוגע לנדר"ד (כמש"נ (וירא יח, יט), למען אשר יצוה את בניו ואת אחרייו גו'"). ובפרט שלרוב הדיעות טבילת כלים היא מה"ת (הדיעות בזה — ראה שד"ח כללים מערכת ט"ת כלל ב'. וראה שם, דדעת רוב הפוסקים דהיא מה"ת. וכן פסק אדה"ז בשו"ע או"ח סי' קנט סכ"א. סי' שכג ס"ח. וראה הדיעות בפרטיות בס' טבילת כלים הנ"ל במבוא אות ג').

(רש"י: שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאע"פ שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם), והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאמר לבני נח.
הערה 48: ראה כריתות ט, א: נעתק לעיל סי' ל' בפיענוח להערה 4.

הערה 49: ראה פרש"י תולדות כו, ה: וי"ל: וישמור משמרתו — גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבבות לשבת.

שם: וכן פסק אדה"ז בשו"ע או"ח סי' קנט סכ"א: וי"ל: ... אבל טבילת כלים די ברביעית מי גשמים שבקרקע אם הכלי מתכסה בתוך המים כגון מחטין וצנורות אלא שהחכמים אמרו שלא יהא חילוק בין טבילת גופו לטבילת כלים והצריכו הכל במ' סאה, וכיון שטבילת כלים שהיא מן התורה דיה ברביעית, כ"ש נט"י שמד"ס וכו'.

שם: סי' שכג ס"ח: וי"ל: מותר להטביל כלי חדש בשבת אפי' הי' אפשר להטבילו מע"ש ואינו חשוב כמתקן כלי הואיל ומן התורה מותר להשתמש בו בלא טבילה ואין חיוב טבילתו אלא מד"ס וי"א שאעפ"כ חשוב כמתקן ואסור אפי' לא הי' אפשר להטבילו מע"ש. ... ואצ"ל לדברי האומרים שטבילת כלים היא מן התורה כמ"ש ביו"ד שם כו'. ע"ש.

הערה 46: וראה ר"ן סוף פסחים בשם "הגדה": וי"ל: ובהגדה גם כן אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על החר הזה אמרו לו ישראל משה רבינו אימתי עבודה זו אמר להם לסוף חמשים יום והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו.

הערה 47: ראה ... מדרז"ל עה"פ וירא יח, ה: בב"מ פו, א: ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמיהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה הי' ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה. ועד"ז הוא בעוד מדרשים. הובאו ונסמנו בתורה שלימה שם. ושם הובא ממדרש הגדול תולדות כו, ה: אמר רב ואיתימא רב אסי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין ויש אומרים אף עירובי בשר בחלב, וביאו רא"י מן ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה .. והוא עומד עליהם שמא יערבו בשר בחלב.

שם: וראה ... פרש"י תולדות כו, ג: וי"ל (עה"פ, שא נא וגו' "שאמר יצחק): לשון השחזה כאותה ששנינו אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חברתה, חדד סכין ושחוט יפה שלא תאכילי גבלה.

שם: חולין צא, א: ואמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב (בראשית מג, טז) וטבוח טבח והכן, פרע להן בית השחיטה

היו בקדושת ישראל⁵⁰, וא"כ הדרא קושיין לדוכתה: איך ה' מותר להם להשתמש בכלי החלב שלהם מבלי טבילה⁵¹?

ויוכן עפיהנ"ל (סעיף ב'): כנ"ל, היו בניי לפני מ"ת זהירים בבשר וחלב, וא"כ הרי לא זו בלבד שכלי

החלב שלהם לא ה' בהם בפועל שום בליעת איסור, אלא יתרה מזו: לא היתה בהם אפשרות לזה, ולכן לא לא היו כליהם (של חלב) צריכים טבילה, כי לא שייך בכלים אלו הענין ד"להכשירן מן האיסור".

סימן לד

הקרבה בבמה עפ"י נביא

וסיום מסכת זבחים

ד"אליו תשמעון", המחייב לשמוע אל הנביא אם הוא אומר "עבור על אחת מכל מצות שבתורה", הרי מובן שבכלל זה הוא גם החיוב לשמוע אליו כשהוא אומר להקריב בבמה בשעת איסור במות — וא"כ למה לן לימוד מיוחד (מדיוקא דקרא, בכל מקום אשר תראה) ש"אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא?"

והנה הגאון הרגצובי מביא⁴ מה שאמרו בירושלמי⁵: "אין הבמה ניתרת אלא בנביא. מ"מ, השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה

א. ביבמות צ, ב: [ע"פ² "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך, אליו תשמעון]: "אליו תשמעון — אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה, כגון אליהו בחר הכרמל, הכל לפי שעה, שמע לו".

והנה ע"פ³ "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה" דרשו בספרי, "אבל אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה אליהו בחר הכרמל".

ולכאורה אינו מובן: מכיון שישנו ציווי כללי

(50) אבל להעיר מס' חדרי דיעה (מובא בדרכי תשובה יו"ד שם סק"ד) שהגיה בצ"ע אם כלים של גר המתגייר צריכין טבילה. (51) ואין לומר שטבלו הכלים שלהם — כי: א) לא אשתמיט בשום מקום לומר שעשו זה. ב) פלוגתא (ראה שו"ע (ושו"ע אדה"ז) אר"ח סשכ"ג ס"ז (ח')) אם מותר להטביל כלים חדשים בשבת. ובשו"ע אדה"ז שם: ואם א"א כו' לא יטביל כו'. — והרי קיים א"א (ובמילא גם כו"כ מיר"ח) גם מצות דרבנן. גם דוחק לומר שהשתמשו בכלים שאי"צ טבילה (כלי חרש וכיו"ב) — דא"כ ה' צ"ל נרמז זה (או כיו"ב) בהמנהג דאכילת מאכלי חלב.

(1) וכ"ה בספרי ע"פ. (2) שופטים יח, טו. (3) ראה יב, יג. וראה פרש"י שם. (4) צפנת פענח הל' מתנות עניים פ"ב הי"ח ע' 124 (הובא בצפנ"ע ע"ה"ת ע"ה"פ). וראה שם בהשמטות ע' 7. הל' יסוה"ת פ"ט ה"א דף ג' ע"ב. מהדו"ת דף פ' ע"ב. (5) מגילה פ"א ה"א. וכ"ה בויק"ר פכ"ב, ט. וראה ירושלמי תענית פ"ב ה"ח. בצפנ"ע נראה שמפרש בפשטות שכן דעת הירושלמי. אבל

משום שחז"ל חזקו רק גדר מזהב ועי' ע"ז דף י"ג ע"א ד"ה אמר, אך באמת יש לומר דכל היכא דהוא עושה דבר זה לעצמו או שרי מ"מ אף שאין מוחזק לנו שהוא נביא כמו הך דכריתות דף י"ב ע"ב. ועי' בירושלמי פ"ט דעירובין ופ"ג דחגיגה גבי גר שנתגייר ע"ש, משא"כ לעשות ברבים או צריך להיות מוחזק עי' רש"י ברכות דף ס"ג ע"א ובתוס' יומא נ"ד ע"ב וביבמות דף צ'.

שם: מהדו"ת דף פ' ע"ב: (שם כתב כנ"ל בפנים והוסיף) וז"ל: ועיין בזבחים דק"ח ודקי"ט גבי שילה דגם או אסור במות, ועיין תמורה דכ"ח ע"ב, ובאמת לפי שיטת ר"ח בתוס' זבחים דס"א דגם לאחר שילה אסור במה, וכן מוכח בירושלמי פ"א דמגילה גבי שמואל דאמר שם ג' עבירות כו', והרי עפ"י נביא מותר, וצ"ל דשם לא הוי עפ"י הדבור, וגם הוא יקרב ביחיד לא בצבור. ואכ"מ. הערה 5: וראה ירושלמי תענית פ"ב ה"ח: שם הוא עדהנ"ל בציונים הקודמים כמובא בפנים הסימן.

הערה 51: ראה שו"ע (ושו"ע אדה"ז) אר"ח סשכ"ג ס"ז (ח): שו"ע אדה"ז נעתק בפיענוח הקודם. ודברי שו"ע הב"י נכללין בו. הערה 3: וראה פירש"י שם: וז"ל: בכל מקום אשר תראה — אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב ע"פ נביא כגון אליהו בחר הכרמל.

הערה 4: וראה שם בהשמטות ע' 7: וז"ל: וכן הוא בספרי פ' ראה פסקא ע' ויליף לה מקראי ע"ש.

שם: הל' יסוה"ת פ"ט ה"א דף ג' ע"ב: ברמב"ם: . . . וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם ונאמר לא בשמים היא הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ובצפנ"ע: עי' בירושלמי פ"א דמגילה מוכח שם דאיסור במה כן ניתן לנו הדין מתחלה שע"י נביא מותרת. ועי' בירושלמי פ"ב דתענית הל' ח'. ועי' זבחים דף קי"ט ע"ב גבי מנוח דאמר שם הוראת שעה היתה אף בלא נביא, אך אפשר לומר דזה אתיא כמאן דאמר שם דף קח ע"ב דאינו חייב